

ОРЛОВСЬКИЙ Р. С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права № 1
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.237

ВИКОНАВЕЦЬ ЯК ВИД СПІВУЧАСНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Стаття присвячена дослідженню положень кримінального законодавства зарубіжних країн, що регламентують поняття виконавця як виду співучасника злочину та його відповідальність. Проаналізовано кримінальне законодавство іноземних держав з метою вивчення досвіду законодавчої регламентації вказаних питань.

Ключові слова: співучасник, виконавець, співвиконавець, ексцес виконавця, ексцес співучасника.

Статья посвящена исследованию положений уголовного законодательства зарубежных стран, регламентирующих понятие исполнителя как вида соучастника преступления и его ответственность. Проведен анализ уголовного законодательства иностранных государств с целью изучения опыта законодательной регламентации указанных вопросов.

Ключевые слова: соучастник, исполнитель, соисполнитель, эксцесс исполнителя, эксцесс соучастника.

The article is devoted to the research of provisions of the criminal legislation of foreign countries governing concept of principal offender as a type of accomplices and his criminal liability. The analysis of criminal legislation of foreign countries is conducting with purpose to examine the legislative regulation of these issues.

Key words: accomplice, principal offender, co-principa, excess of principal offender, excess of accomplice.

Вступ. Виконавець як вид співучасника злочину відомий не тільки кримінальному законодавству України, норми, присвячені поняттю виконавця та його відповідальності, містяться також у кримінальному законодавстві зарубіжних країн.

Науковий аналіз законодавства зарубіжних країн стосовно інституту співучасті у злочині представлений працями таких учених, як В.М. Додонова, Г.П. Жаровської, І.Д. Козочкіна, О.М. Лемешка, М.І. Хавронюка.

Постановка завдання. Дослідження законодавчої регламентації виконавця злочину в кримінальному законодавстві зарубіжних країн становить значний теоретичний і практичний інтерес, оскільки сприятиме вдосконаленню положень кримінального законодавства України.

Результати дослідження. У кримінальному законодавстві зарубіжних країн існує декілька підходів до визначення виконавця злочину як виду співучасника. І залежить це насамперед від розуміння самого інституту співучасті загалом.

Кримінальне законодавство окремих країн взагалі не виділяє виконавця злочину як вид співучасника. Причому такий підхід містить два окремих напрями.

Один з них полягає в тому, що класифікація співучасників не проводиться взагалі.

Так, наприклад в Кримінальному Кодексі (далі – КК) Туреччини 1926 р. [1, с. 70] класифікація співучасників відсутня взагалі. У ньому містяться лише загальні положення, відповідно до яких за наявності співучасті при вчиненні злочину чи проступку кожний учасник підлягає покаранню за вчинене діяння.

Аналогічний підхід у КК Італії 1930 р., у ст. 110 якого йдеться про те, що коли декілька осіб спільно вчиняють одне й те саме кримінальне правопорушення, кожна з них підлягає покаранню за це правопорушення [2, с. 542].

У ст. 73 КК Республіки Сан-Марино 1974 р. [3, с. 70] також міститься положення про те, що всі особи, які брали участь у будь-який спосіб у вчиненні умисного злочину, підлягають покаранню, встановленому для цього виду злочинів.

Відповідно до пункту с. ст. 7.01 КК Штату Техас 1973 р. [4, с. 84] скасовуються всі традиційні відмінності між пособниками та виконавцями посягань, і кожному співучасникові може бути висунуто обвинувачення у вчиненні даного посягання і кожен може бути засуджений без указівки на те, що діяв як пособник чи виконавець.

Інший напрям все ж таки передбачає класифікацію, але вона принципово відрізняється від тієї, яка використовується у вітчизняному кримінальному законодавстві. Зокрема, у КК Бельгії 1867 р. всі особи, які спільно діють, поділяються на винних у вчиненні злочину і співучасників. Як винні у вчиненні злочину, за ст. 66 КК Бельгії [5, с. 69–70], покаранню підлягатимуть ті, хто його вчинив або безпосередньо брав участь у його вчиненні, ті, хто будь-яким діянням сприяв вчиненню правопорушення так, що без такого сприяння злочин чи проступок не могли бути вчинені, ті, хто подарунками, обіцянками, погрозами, шляхом зловживання владою або повноваженнями, обманом чи незаконними махінаціями прямо схилив до вчинення злочину тощо. Співучасниками визнаються особи, які сприяли вчиненню злочину в інший спосіб.

КК Голландії 1886 р. виділяє основних учасників і співучасників злочину. Відповідно до ч. 1 ст. 47 цього Кодексу, як основні учасники підлягають кримінальній відповідальності такі особи:

- ті, хто вчиняють кримінальне правопорушення або особисто, або спільно з іншою особою, або іншими особами, або ті, хто примушує невинного вчинити кримінальне правопорушення;

- ті, хто за допомогою подарунків, обіцянок, зловживання владою, використання насильства, погрози, обману або надаючи можливості, засоби й інформацію, умисно підбурюють до вчинення злочину.

Стаття 48 КК Голландії [6, с. 35–36] встановлює, що як співучасники підлягають кримінальній відповідальності такі особи:

- ті, хто умисно надав допомогу під час вчинення злочину;

- ті, хто умисно надавав можливість, засоби або інформацію, необхідні для вчинення злочину.

Наступний підхід полягає в тому, що в зарубіжному законодавстві йдеться лише про осіб або діяння, пов'язаних з виконавцем злочину або таких, що прирівнюються до нього.

Так, КК Данії 1997 р. в § 23 [7, с. 27] передбачає осіб, які сприяли виконанню злочину підбурюванням, порадою чи дією.

Пункт а § 2 Зводу законів США вказує, що той, хто вчиняє посягання проти Сполучених Штатів або допомагає його вчиненню, підбурює, дає поради, керує, спонукає або забезпечує його вчинення, підлягає покаранню як виконавець цього посягання [8, с. 65].

Не містить поняття виконавця і КК Швейцарії 1937 р. [9, с. 80]. До співучасників він зараховує підбурювання й пособництво.

Відповідно до п. 5 ст. 112 КК Австралії 1995 р. [10, с. 81], особа може бути визнана винною в наданні допомоги, підбурюванні, наданні порад або спонукань вчинити злочин, навіть якщо безпосередній виконавець цього злочину не підлягає судовому переслідуванню або не був визнаний винним.

В ч. 1 ст. 18 КК Польщі 1997 р. [11, с. 53] йдеться про те, що підлягає відповідальності не тільки той, хто вчиняє заборонене діяння сам або спільно і за змовою з іншою особою, а й той, хто керує виконанням забороненого діяння іншою особою або, користуючись залежністю від себе іншої особи, доручає їй вчинити таке діяння.

Крім того, у зарубіжних країнах є випадки, коли інститут співучасті не виділяється взагалі і як наслідок – мова про співучасників та їх види не йде. Наприклад, кримінальне законодавство Норвегії, у статтях якого при визначенні ознак конкретного злочину прямо йдеться про осіб причетних, таких, що закликають до злочину, сприяють вчиненню злочину [12].

Наступний підхід полягає в тому, що законодавство низки держав говорить про виконавця злочину, однак не включає його до видів співучасників злочину.

Так, наприклад, § 25 розділу 3 КК ФРН 1871 р. [13, с. 132–133], який називається «Виконавство і співучасть», встановлює таке:

– як виконавець карається той, хто вчиняє злочинне діяння сам або шляхом використання іншої особи;

– якщо злочинне діяння вчиняють спільно декілька осіб, то кожна з них карається як виконавець (співвиконавець).

Відповідно до розділу 3 КК ФРН до співучасті належать тільки підбурювання й пособництво. Як зазначає А. Е. Жалинський, виконавство (співвиконавство) і співучасть з позиції німецької кримінально-правової доктрини в певному сенсі є самостійними інститутами [14, с. 261].

Стаття 121-4 КК Франції 1992 р. визнає виконавцем особу, яка вчиняє злочинне діяння, здійснює замах на вчинення злочину або у випадках, передбачених законом, проступку.

До співучасників належать підбурювачі та пособники (ст. 121–7 КК Франції) [15, с. 78–79].

У французькій кримінально-правовій доктрині співучасть розглядається виключно у вузькому сенсі, тобто як співучасть з розподілом ролей у кримінальному законодавстві України. На відміну від виконавця та співвиконавця, які своїми діяннями вчиняють злочинне діяння, ознаки якого визначені в Особливій частині КК Франції, співучасник – це особа, яка акцесорно приєднується до вчинення злочинного діяння названими особами, провокуючи або полегшуючи його вчинення [2, с. 329].

Кримінальний кодекс Латвійської Республіки розрізняє поняття виконавця, співвиконавства і співучасті. Відповідно до ст. 17 КК Латвійської Республіки виконавцем злочинного діяння визнається особа, яка безпосередньо вчинила злочинне діяння або та, яка використала для його вчинення іншу особу, котра, відповідно до положень закону, не притягується до кримінальної відповідальності. У ст. 19 КК Латвійської Республіки передбачено, що участю (співвиконавством) визнаються свідомі злочинні діяння, якими, усвідомлюючи це, дві або декілька осіб (тобто група) безпосередньо вчинили умисне злочинне діяння. Кожна з цих осіб є учасником (співвиконавцем) злочинного діяння. Співучасниками, відповідно до ст. 20 КК Латвійської Республіки, є організатор, підбурювач і пособник [16, с. 58–59].

КК Японії містить норму, яка передбачає, що особи в кількості двох і більше, котрі спільно вчинили злочин, визнаються виконавцями. Стаття 61 цього КК вказує, що особа, яка шляхом підбурювання спонукає іншу до вчинення злочину, прирівнюється до виконавця [17, с. 60].

Кримінальне законодавство Японії зараховує до співучасті співвиконавство, підбурювання й пособництво, а виконавець злочину як такий не виділяється.

Як пише І. Д. Козочкін, представники кримінально-правової доктрини Японії відзначають, що особа, яка індивідуально вчинила злочинне діяння, іменується виконавцем. Якщо ж злочин вчинено декількома учасниками, йдеться про співучасть.

У свою чергу, співучасть поділяється на співвиконавство, підбурювання й пособництво [2, с. 481].

У розділі 6 КК Таїланду 1956 р. [18, с. 61–62], який іменується «Виконавці і співучасники», йдеться про виконавців, підбурювачів і співучасників (осіб, які сприяли злочину).

Кримінальне законодавство інших держав виділяє фігуру виконавця і включає її до переліку інших співучасників. При цьому зустрічається як не розгорнуте визначення виконавця, так і достатньо деталізоване.

Стаття 30 КК Республіки Корея 1953 р. визначає, що в разі, коли дві й більше особи спільно вчиняють злочин, кожна з них підлягає покаранню як виконавець вчиненого злочину.

Крім цього, КК Республіки Корея регламентує відповідальність посереднього виконавця. Зокрема, у ч. 1 ст. 34 КК Республіки Корея [19, с. 52–54] йдеться про те, що особа, яка вчинила злочин шляхом підбурювання іншої особи або пособництва тій особі, яка не несе покарання за таку поведінку або яка несе покарання як винна в недбалості, підлягає покаранню відповідно до положень про покарання для підбурювача чи пособника.

Так, згідно з ч. 2 ст. 20 КК Республіки Болгарія [20, с. 36], виконавцем визнається той, хто бере участь у самому виконанні злочину.

До співучасників зараховує виконавця злочину КК Республіки Узбекистан 1994 р. Виконавцем, відповідно до ст. 22 цього кодексу [21, с. 68], визнається особа, яка повністю або частково безпосередньо вчинила злочин або вчинила злочин з використанням інших осіб, які згідно з цим Кодексом не підлягають відповідальності, або інших засобів.

Частина 2 ст. 28 КК Республіки Казахстан 1997 р. [22, с. 49] визначає виконавця як особу, котра безпосередньо вчинила злочин або безпосередньо брала участь у його вчиненні спільно з іншими особами (співвиконавцями), а також особа, яка вчинила злочин шляхом використання інших осіб, котрі не підлягають кримінальній відповідальності через вік, неосудність або інші обставини, передбачені Кодексом, а також шляхом використання осіб, які вчинили діяння через необережність.

Таке ж визначення виконавця міститься й у ч. 3 ст. 16 КК Республіки Білорусь 1999 р. [23, с. 92–93].

КК Литовської Республіки 2000 р. в ч. 3 ст. 24 [24, с. 138] містить розгорнуте визначення виконавця злочину. Виконавцем злочину визнається особа, яка вчинила злочин безпосередньо або опосередковано з використанням неосудних осіб або осіб, які не досягли встановленого віку, чи інших осіб, котрі не несуть відповідальності за вчинене діяння. При цьому, якщо злочинне діяння спільно вчинили декілька осіб, то одна з них визнається співвиконавцем.

Згідно з ч. 1 ст. 42 КК Республіки Молдова 2002 р. [25, с. 136], виконавцем визнається особа, яка безпосередньо вчинила діяння, передбачене кримінальним законом, а також особа, котра вчинила злочин шляхом використання осіб, які не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності через вік, неосудність або з інших причин, передбачених Кодексом.

У ч. 2 ст. 38 КК Республіки Вірменія [26, с. 90] також міститься розгорнуте визначення виконавця злочину. Виконавцем злочину визнається особа, яка безпосередньо вчинила злочин або безпосередньо брала участь у його вчиненні спільно з іншими особами (співвиконавцями), а також та, котра вчинила злочин шляхом використання інших осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності згідно з законом або вчинили злочин через необережність.

Заслугує уваги той факт, що законодавець окремих держав, зокрема Вірменії, Казахстану та Білорусі, до посереднього виконання зараховує не тільки випадки використання осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності згідно з законом, а й випадки вчинення злочину шляхом використання осіб, які діють необережно.

Кримінальний закон РФ містить таке визначення виконавця, закріплене в ч. 1 ст. 33, а саме: виконавцем визнається особа, яка безпосередньо вчинила злочин або безпосередньо брала участь у його вчиненні спільно з іншими особами (співвиконавцями), а також особа, котра вчинила злочин за допомогою використання інших осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності через вік, неосудність або інші обставини, передбачені цим Кодексом [27].

Значний науковий інтерес викликають положення іноземного законодавства, що регламентують форми¹ і види співучасті, у яких відображається співвиконавство. Доцільним вбачається зупинитись на особливостях та відмінностях.

Так, для прикладу, ст. 31 КК Киргизької Республіки [28, с. 59, 60] має заголовок «Форми співучасті». Відповідно до цієї норми, формами співучасті є такі: проста співучасть, складна співучасть, організована група та злочинна організація. Простою співучастю визнається вчинення злочину двома або більше особами, кожна з яких вчинює діяння, передбачені

---

¹ Більш детально див. Орловський Р. С. Форми співучасті в кримінальному законодавстві зарубіжних країн / Р. С. Орловський // Право і суспільство. – № 6-1. – 2014. – С. 210-217.

складом злочину (співвиконавство). Проста співучасть може бути двох видів: 1) вчинення злочину групою осіб без попередньої змови; 2) вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою.

Частина 2 ст. 39 КК Республіки Таджикистан [29, с. 49] вказує, що злочин визнається вчиненим групою осіб за попередньою змовою, якщо в ньому брали участь виконавці, які заздалегідь домовилися про спільне його виконання.

КК Республіки Білорусь в ч. 2 ст. 17 [23, с. 94] визначає, що злочин визнається вчиненим групою осіб за попередньою змовою, якщо виконавці заздалегідь домовилися про спільне вчинення даного злочину.

Злочин, вчинений групою осіб за попередньою змовою, відповідно до ч. 2 ст. 41 КК Республіки Вірменія [26, с. 93], – це випадки, коли співвиконавці заздалегідь домовилися про спільне вчинення злочину.

Проведений аналіз положень кримінального законодавства окремих іноземних держав свідчить про те, що така форма співучасті, як вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою, асоціюється із співвиконавством.

Однак є й інші приклади. Зокрема, КК Литовської Республіки [24, с. 139] визнає форми співучасті групу співучасників, організовану групу, злочинне об'єднання. Частина 2 ст. 25 цього Кодексу визначає, що групою співучасників є група, якщо на будь-якій стадії злочинного діяння дві або більше особи домовляються про спільне вчинення, продовження або закінчення злочинного діяння. Будь-яка вказівка на співвиконавство відсутня.

Значна увага в зарубіжному кримінальному законодавстві приділяється питанню відповідальності виконавця злочину. Так, у КК окремих держав вказується на ексцес співучасника загалом, а не лише виконавця. Наприклад, ст. 30 КК Республіки Казахстан [22, с. 51]. Відповідно до ст. 40 КК Республіки Вірменія [26, с. 93], ексцесом співучасника злочину визнається вчинення особою злочину, який не охоплювався умислом інших співучасників.

На нашу думку, такий підхід іноземного законодавця до розуміння ексцесу при співучасті є виправданим, оскільки вчинити діяння, яке не охоплювалося ні прямим, ні непрямим умислом співучасників, може будь-хто із них, а не лише виконавець злочину.

Водночас у зарубіжному кримінальному законодавстві зустрічаються випадки, коли ексцес співучасника ставиться в провину іншим співучасникам злочину.

Зокрема, французькі суди виходять з трьох випадків ексцесу виконавця: 1) виконавець вчиняє абсолютно інше діяння, ніж те, яке планувалося і передбачалося співучасниками; 2) діяння в ході його реалізації було ускладнено такими обставинами, які первинно не передбачалися й не могли бути відомі співучасникам; 3) співучасник має невизначений умисел і готовий приєднатись до будь-якого діяння головного виконавця.

Тільки в першому випадку, відповідно до позиції французької судової практики, відповідальність співучасника за ексцес виключається [2, с. 337].

Можливість об'єктивного ставлення співучасникам при ексцесі виконавця допускає і КК Італії. У разі вчинення іншого кримінального правопорушення, відмінного від намірів одного із співучасників, він також відповідає за цей злочин, якщо наслідок є результатом його дії чи бездіяльності. Якщо вчинене кримінальне правопорушення є більш тяжким, ніж те, якого прагнула особа, то покарання зменшується стосовно цієї особи [2, с. 544].

Детально регламентованим у кримінальному законодавстві зарубіжних країн є питання про ставлення в вину ознак, що характеризують окремого співучасника, іншим співучасникам. При вирішенні цього питання зустрічаються два підходи. Законодавство одних держав виходить з доцільності ставлення у вину таких ознак усім співучасникам. Так, наприклад, відповідно до ч. 3 ст. 21 КК Республіки Болгарія [20, с. 37], якщо внаслідок певної особистої ознаки або ставлення виконавця до вчиненого закон вважає вчинене діяння злочином, то підбурювач і пособник несуть відповідальність за цей злочин і в тих випадках, коли ці ознаки в них відсутні.

У статті 66 КК Туреччини [1, с. 71] зазначено, що постійні чи випадкові обставини особистого характеру, які обтяжують покарання стосовно одного із співучасників чи пособників злочину чи проступку, розповсюджуються також на інших винних, яким було відомо про такі обставини під час їх співучасті у вчиненні злочину чи проступку.

Законодавство інших держав вирішує це питання диференційовано. Так, у ч. 3 ст. 26 КК Литовської Республіки [24, с. 140] йдеться про те, що за наявності обставин, які скасо-

вують, полегшують, посилюють кримінальну відповідальність одного із співучасників, то вони не враховуються при визначенні кримінальної відповідальності інших співучасників.

Відповідно до ст. 26 КК Швейцарії [9, с. 80, 81], особливі ознаки й обставини, які обтяжують, пом'якшують або виключають покарання, враховуються при визначенні покарання тільки стосовно виконавця, підбурювача чи пособника, якого вони характеризують.

Стаття 89 КК Таїланду [18, с. 64] вказує, що будь-які обставини, які стосуються особисто одного із злочинців, які можуть скасувати, обтяжити або пом'якшити покарання, не повинні застосовуватися до інших злочинців, втягнутих у вчинення злочину, але будь-які обставини, що стосуються природи злочину і які можуть скасувати, обтяжити або пом'якшити покарання, мають застосовуватися до кожного злочинця, втягнутого у вчинення злочину.

Не викликає сумніву, що сучасне кримінальне право мусить використовувати диференційований підхід при вирішенні цього питання.

Висновки. Проведене дослідження зарубіжного кримінального законодавства стосовно поняття та відповідальності виконавця злочину свідчить про таке:

I. У кримінальному законодавстві інших держав існує три підходи до визначення виконавця злочину:

1) виконавець злочину не виділяється. Цей підхід неоднорідний і характеризується такими ознаками:

– класифікація співучасників на види відсутня (наприклад, КК Туреччини 1926 р., КК Італії 1930 р., КК Сан-Марино 1974 р.);

– наявна класифікація принципово відрізняється від вітчизняної і виконавець злочину не вказується (наприклад, КК Бельгії 1867 р., КК Голландії 1886 р.);

– згадуються лише особи або дії, пов'язані з виконавцем злочину і прирівняних до виконавства (наприклад, КК Швейцарії 1937 р., КК Австрії 1974 р., КК Австралії 1995 р., КК Данії 1997 р.);

– інститут співучасті не виділяється взагалі (наприклад, кримінальне законодавство Норвегії);

2) виконавець злочину визначається, але до співучасників не належить (наприклад, КК ФРН 1871 р., КК Франції 1992 р., КК Латвійської Республіки 1998 р.);

3) виконавець злочину визначається в законі і включається до співучасників (наприклад, КК Республіки Болгарія 1968 р., КК Республіки Корея 1953 р., КК Литовської Республіки 2000 р., КК Республіки Молдова 2002 р., КК Республіки Узбекистан).

II. Законодавство окремих держав до посереднього виконавства зараховує не тільки випадки використання осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності згідно з законом, а й випадки використання осіб, що діють через необережність (наприклад, КК Республіки Казахстан 1997 р., КК Республіки Білорусь 1999 р., КК Республіки Вірменія 2003 р.).

III. У КК деяких держав вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб отожднюється із співвиконавством (наприклад, КК Киргизької Республіки 1997 р., КК Республіки Таджикистан 1998 р., КК Республіки Білорусь 1999 р.).

IV. Окремі КК вказують на ексцес співучасника взагалі, а не тільки виконавця (КК Республіки Казахстан 1997 р., КК Республіки Вірменія 2003 р.).

V. Питання про ставлення в вину іншим співучасникам ознак та обставин, що характеризують особу окремого співучасника вирішується по-різному. Законодавство одних держав виходить із необхідності ставлення співучасникам у вину всіх ознак та обставин (КК Республіки Болгарія 1968 р., КК Туреччини 1926 р.). В інших підхід до вирішення цього питання диференційований (КК Швейцарії 1937 р., КК Литовської Республіки 2000 р.).

Список використаних джерел:

1. Уголовный кодекс Турции / предисл. канд. юрид. наук, доц. Н. Сафарова и Х. Бабаева. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 374 с.

2. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть : [учебное пособие] / под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. – М. : Омега-Л, Институт международного права и экономики им. А.С. Грибоедова, 2001. – 576 с.

3. Уголовный кодекс Республики Сан-Марино / принят 25 февраля 1974 г. Вступил в силу с 1 января 1975 г. / науч. ред., вступ. статья вице-президента Восточно-Европейского

- отделения Международной академии наук Республики Сан-Марино, проф. Московского института МВД РФ, докт. юрид. наук С.В. Максимова; перевод с итальянского В.Г. Максимова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 253 с.
4. Уголовный кодекс штата Техас / науч. ред. и предисл. И.Д. Козочкина; перевод с англ. Д.Г. Осипова, И.Д. Козочкина. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2006. – 576 с.
5. Уголовный кодекс Бельгии / науч. ред. и предисл. Н. И. Мацнева; перевод с франц. Г.И. Мачковского. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 561 с.
6. Уголовный кодекс Голландии / принят 3 марта 1881 г. Вступил в силу 1 сентября 1886 г. / научн. ред. докт. юрид. наук, проф. Б.В. Волженникова; перевод с англ. И.В. Мировой. – 2 изд. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 510 с.
7. Уголовный кодекс Дании / принят в 1930 г. Вступил в силу 1 января 1933 г. / научн. ред. и предисл. канд. юрид. наук С. С. Беляева (МГУ им. М.В. Ломоносова); перевод с датского и англ. канд. юрид. наук С. С. Беляева, А. Н. Рычевой. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 230 с.
8. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии): [сборник законодательных материалов] / под ред. И.Д. Козочкина. – М. : Зерцало, 1999. – 352 с.
9. Уголовный кодекс Швейцарии / вступ. статья члена Совета Федерального Собрания Российской Федерации Ю. Н. Волкова; научное редактирование, предисловие и перевод с немецкого канд. юрид. наук А.В. Серебрянниковой. – СПб. : Юридический Центр Пресс, 2002. – 366 с.
10. Уголовный кодекс Австралии 1995 г. / науч. ред. и предисл. канд. юрид. наук, проф. И.Д. Козочкина, Е.Н. Трикоз; перевод с англ. Е.Н. Трикоз. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 388 с.
11. Уголовный кодекс Республики Польша / науч. ред. А.И. Лукашев, Н.Ф. Кузнецова; перевод с польского Д.А. Барилевич. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 234 с.
12. Уголовное законодательство Норвегии / науч. ред. и вступ. ст. Голик Ю. В.; пер. с норвежского Жмени А.В. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – 375 с.
13. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германия / принят 15 мая 1871 г., действует в редакции Закона от 13 ноября 1998 г. Состоянием на 15 мая 2003 г. / науч. ред. и вступ. статья Д. А. Шестакова, предисл. Г.Г. Иешена; перевод с немецкого Н.С. Рачковой. – СПб. : Юридический Центр Пресс, 2003. – 524 с.
14. Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право / А. Э. Жалинский. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 560 с.
15. Уголовный кодекс Франции / принят в 1992 г. Введен в действие с 1 марта 1994 г. / науч. ред. канд. юрид. наук, доцента Л. В. Головки, канд. юрид. наук, доцента Н.Е. Крыловой; перевод с французского и предисловие канд. юрид. наук, доцента Н.Е. Крыловой. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 650 с.
16. Уголовный кодекс Латвийской Республики / науч. ред. и вступ. статья А.И. Лукашова и Э.А. Саркисовой; перевод с латышского А. И. Лукашова. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. – 313 с.
17. Уголовный кодекс Японии / принят 27 апреля 1907 г., действует в редакции Закона № 91 от 12 мая 1995 г. / науч. ред. и предисл. докт. юрид. наук, проф. А.И. Коробеева. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 226 с.
18. Уголовный кодекс Таиланда / науч. ред. и предисловие докт. юрид. наук, проф. А.И. Коробеева, докт. юрид. наук, проф. Ю.В. Голика. – М. : Юридический центр Пресс, 2005. – 200 с.
19. Уголовный кодекс Республики Корея / науч. ред. и предисловие д.ю.н., проф. А.И. Коробеева; перевод с корейского В.В. Верхоляка. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 240 с.
20. Уголовный кодекс Республики Болгария / науч. ред. к.ю.н., проф. А.И. Лукашова, вступ. статья Й.И. Айдарова; перевод с болгарского Д.В. Милушева, А.И. Лукашова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 220 с.
21. Уголовный кодекс Республики Узбекистан / науч. ред. и предисл. М.Х. Рустамбаева, А.С. Якубова и З.Х. Гулямова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 338 с.

22. Уголовный кодекс Республики Казахстан / науч. ред. и предисл. И.И. Рогова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 466 с.
23. Уголовный кодекс Республики Беларусь / науч. ред. и предисл. Б.В. Волженкина, обзор. статья А.В. Баркова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 474 с.
24. Уголовный кодекс Литовской республики / науч. ред. В.Й. Павилониса, предисл. Я.И. Мацнева, вступ. статья В. Павилониса, А. Абрамовичюса, А. Дракшене; пер. с лит. В.Я. Казанскене. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 470 с.
25. Уголовный кодекс Республики Молдова / принят 18 апреля 2002 г. Введен в действие с 12 июня 2003 г. / вступ. статья канд. юрид. наук А.И. Лукашова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 408 с.
26. Уголовный кодекс Республики Армения / науч. ред. Е.Р. Азарян, Н.И. Мацнев; пер. с арм. Р.З. Авакян. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 450 с.
27. Уголовный кодекс Российской Федерации : [федеральный закон] / принят Гос. Думой 24 мая 1996 г. по состоянию на 1 мая 2012 г.]. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/>
28. Уголовный кодекс Кыргызской республики: [Текст офиц.] / науч. ред. и предисл. А.А. Стуканова, П.Ю. Константинова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 352 с.
29. Уголовный кодекс Республики Таджикистан / принят Законом Республики Таджикистан от 21 мая 1998 г. Введен в действие 1 сентября 1998 г. / предисловие А.В. Федорова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 410 с.

РЕБЕНКО С. М.,
здобувач кафедри
кримінального права та кримінології
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.3/.7(477)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ҐРУНТОВИМ ПОКРИВОМ (ПОВЕРХНЕВИМ ШАРОМ) ЗЕМЕЛЬ

Автором досліджуються проблеми кримінально-правової охорони земель від незаконного заволодіння їх поверхневим шаром. Здійснено правовий аналіз об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 239-1 Кримінального Кодексу України (далі – КК). Запропоновані висновки можуть бути використані в практичній діяльності правоохоронних органів та суду.

Ключові слова: незаконне заволодіння, суспільно небезпечні наслідки, ґрунтовий покрив, поверхневий шар, похідний наслідок, створення небезпеки.

Автором исследуются проблемы уголовно-правовой охраны земель от незаконного завладения их поверхностного слоя. Осуществлен правовой анализ объективной стороны состава преступления, предусмотренного ст. 239-1 Уголовного Кодекса Украины (далее – УК). Предложенные выводы могут быть использованы в практической деятельности правоохранительных органов и суда.

Ключевые слова: незаконное завладение, общественно опасные последствия, почвенный покров, поверхностный слой, производные последствия, создание опасности.

